

ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο

A. Από αυτό ακριβώς γίνεται φανερό ότι καμία από τις ηθικές αρετές δεν υπάρχει μέσα μας εκ φύσεως· όντως, κανένα πράγμα που έχει από τη φύση μια ορισμένη ιδιότητα δεν μπορεί να αποκτήσει με εθισμό μια άλλη ιδιότητα, όπως για παράδειγμα η πέτρα, που από τη φύση της πηγαίνει προς τα κάτω, δεν είναι δυνατόν να συνηθίσει να πηγαίνει προς τα πάνω, ακόμα κι αν κάποιος προσπαθήσει να τη συνηθίσει (σ' αυτό), ρίχνοντάς την προς τα πάνω χιλιάδες φορές, ούτε η φωτιά (είναι δυνατόν να συνηθίσει να πηγαίνει) προς τα κάτω, ούτε τίποτα άλλο από τα πράγματα που από τη φύση τους γεννιούνται με μια συγκεκριμένη ιδιότητα είναι δυνατόν να συνηθίσει σε κάτι διαφορετικό. Επομένως, ούτε εκ φύσεως, αλλά ούτε και αντίθετα προς τη φύση μας υπάρχουν οι αρετές μέσα μας, που όμως έχουμε από τη φύση την ιδιότητα να τις δεχτούμε, αλλά γινόμαστε τέλει με τον εθισμό.

Δεν πρέπει όμως να το πούμε μόνο έτσι, ότι δηλαδή (η αρετή) είναι συνήθεια, αλλά και τι είδους συνήθεια (είναι). Πρέπει λοιπόν να πούμε ότι κάθε αρετή, όποιου πράγματος είναι αρετή, και το ίδιο το πράγμα το κάνει να φτάσει στην τέλεια κατάστασή του και το βοηθάει να εκτελέσει με τον πιο σωστό τρόπο το έργο του

B.1 Ο Αριστοτέλης προσπαθεί να αποδείξει ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως («οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται»). Θα χρησιμοποιήσει λοιπόν **δύο γνωστά παραδείγματα** παρμένα από τον χώρο της φύσης: την πέτρα και τη φωτιά. Η πέτρα πάντοτε θα κινείται με πορεία προς τα κάτω, διότι υπακούει στον φυσικό

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017

νόμο της βαρύτητας, που είναι σταθερός και αμετάβλητος. Η φωτιά πάντοτε θα έχει πορεία προς τα πάνω λόγω της φυσικής ιδιότητας των θερμών αερίων, που επίσης είναι σταθερή και δεν μεταβάλλεται. Άρα, από τα παραπάνω προκύπτει ότι **οι φυσικοί νόμοι δεν μεταβάλλονται**, όσο κι αν προσπαθήσει κάποιος. Επομένως, εφόσον οι ηθικές αρετές μεταβάλλονται και δεν μένουν σταθερές, όπως τα πράγματα που γεννιούνται με μια ιδιότητα εκ φύσεως, αποδεικνύεται ότι δεν είναι έμφυτες.

Το κείμενο ολοκληρώνεται με γενικό συμπέρασμα που μοιάζει, αλλά δεν είναι, αντιφατικό, ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως, αλλά ούτε και αντίθετα προς αυτή. Ο Αριστοτέλης εννοεί ότι οι ηθικές αρετές δεν είναι έμφυτες, ούτε όμως και αντίθετες με τη φύση, αλλά ο άνθρωπος έχει «δυνάμει», από τη φύση του (πεφυκόσι), την προδιάθεση να δεχτεί την αρετή, ωστόσο γίνεται τέλειος (τελειούμενοις) με τον εθισμό του σε αυτή. Κατά τον φιλόσοφο, η άσκηση της αρετής είναι δυνατότητα (πεφυκόσι) και όχι χαρακτηριστικό, δοσμένη στον άνθρωπο από τη φύση. Επομένως, ο ίδιος είναι ο μόνος υπεύθυνος για το αν θα φτάσει στην αρετή βελτιώνοντας αδιάλειπτα τη συμπεριφορά του, διαμορφώνοντας τον χαρακτήρα του, το ήθος του. Η δυνατότητα που του δίνει η φύση μπορεί να γίνει πραγματικότητα, μόνο αν ο άνθρωπος το επιλέξει και το επιδιώξει με προσωπικό αγώνα και άσκηση. Έτσι, ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι η κατάκτηση της ηθικής αρετής από τον άνθρωπο εξαρτάται από την προαίρεση, την προσωπική επιλογή του. Ακόμη, με τη λέξη «τελειούμενοις» ο Αριστοτέλης μας παραπέμπει σ' έναν χαρακτηριστικό όρο της φιλοσοφίας του, το «τέλος», που σημαίνει την ολοκλήρωση, την επίτευξη του ύψιστου σκοπού. Θεωρεί, δηλαδή, τις ηθικές αρετές το μέσο, με το οποίο ο άνθρωπος θα φτάσει στην ολοκλήρωσή του, στο ξεπέραςμα της ζωώδους φύσης του και στην κατάκτηση της ευδαιμονίας.

Έτσι, ο Αριστοτέλης καταφέρει να αποδείξει τη θέση του μέσα από έναν επαγωγικό συλλογισμό. Και τα δύο

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017

παραδείγματα, που ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί επαγωγικά για να συναγάγει γενικό και καθολικό συμπέρασμα, ανήκουν στα απλά δεδομένα της εμπειρίας.

Β.2 Οι έξεις είναι αποτέλεσμα επαναλαμβανόμενων ενεργειών και η ποιότητά τους εξαρτάται από την ποιότητα των ενεργειών μας. Άρα, δεν αρκεί να χαρακτηρίζουμε τις αρετές έξεις, αφού αυτές διακρίνονται σε καλές και κακές, αλλά να βρούμε το ιδιαίτερο εκείνο γνώρισμα, την ειδοποιό διαφορά που τις διαφοροποιεί από τις άλλες έξεις. Για τον Αριστοτέλη, λοιπόν, η ειδοποιός διαφορά που κάνει μια έξη αρετή είναι: α) να κάνει τον άνθρωπο ή το ζώο ή το πράγμα που την έχει, να βρίσκεται στην τέλεια κατάστασή του και β) να τον / το βοηθά να εκτελεί με σωστό τρόπο το έργο για το οποίο είναι προορισμένος / ο από τη φύση.

Για να αποδείξει ο Αριστοτέλης τη θέση του που αφορά τα γνωρίσματα που διαφοροποιούν την αρετή από τις άλλες έξεις, θα στηριχτεί για άλλη μια φορά στην επαγωγή. Έτσι, θα χρησιμοποιήσει δύο παραδείγματα: το ένα σχετίζεται με τα όργανα του σώματος και το άλλο με τα ζώα.

1^ο παράδειγμα: η αρετή του ματιού είναι η ιδιότητα που κάνει και το μάτι τέλειο και το βοηθά να εκτελεί σωστά το έργο για το οποίο είναι προορισμένο από τη φύση, δηλαδή να βλέπει καλά.

2^ο παράδειγμα: η αρετή του αλόγου είναι η ιδιότητα που και το άλογο το κάνει σπουδαίο και το βοηθά να εκτελεί σωστά το έργο για το οποίο είναι προορισμένο από τη φύση, δηλαδή το κάνει ικανό να τρέχει, να κουβαλά τον αναβάτη και να αντιμετωπίζει τους εχθρούς.

Αφού ο Αριστοτέλης είδε πώς εφαρμόζονται τα γνωρίσματα της αρετής στα άψυχα και στα ζώα, οδηγείται τώρα συμπερασματικά (με τη λέξη «δή») και στον άνθρωπο. Η αρετή, λοιπόν, του ανθρώπου κάνει τον άνθρωπο αγαθό και τον βοηθά να επιτελέσει σωστά το έργο για το οποίο είναι προορισμένος από τη φύση. Για την περίπτωση του ανθρώπου

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017

το επίθετο «ἀγαθός» παίρνει τη θέση του «σπουδαῖος»,
γιατί εδώ πια έχουμε να κάνουμε με την ηθική αρετή.

B.3 Λ

Λ

Σ

Σ

Σ

B.4 α) γονικός

Ουσία

Φορά

Δεξαμενή

Σχέση

β) ρητός αριθμός

Οφθαλμολογικό Ιατρείο

Ιππικοί αγώνες

Δρόμος μεγάλων αποστάσεων

Παραδοσιακοί χοροί

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Οι Κορίνθιοι από τη μια τέτοια λόγια είπαν. Από την άλλη επειδή έτυχε η πρεσβεία των Αθηναίων να βρίσκεται νωρίτερα σχετικά με άλλα ζητήματα / υποθέσεις στη Σπάρτη, και όταν κατάλαβαν τις προτάσεις, φάνηκε καλό σ' αυτούς ότι πρέπει να πάνε στους Σπαρτιάτες, όχι για να απολογηθούν για τις κατηγορίες που οι πόλεις τους κατηγορούν, αλλά για να φανερώσουν σχετικά με κάθετι ότι δεν πρέπει αυτοί να αποφασίζουν γρήγορα αλλά ότι πρέπει να το σκέφτονται για περισσότερο χρόνο. Και ταυτόχρονα ήθελαν να δείξουν πόσο η δική τους πόλη ήταν δυνατή και να θυμίσουν στους μεγαλύτερους όσα γνώριζαν και στους νεώτερους να εξηγήσουν όσοι ήταν άπειροι / δεν γνώριζαν, καθώς νόμιζαν

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017**

ότι αυτοί με τα λόγια περισσότερο θα μπορούσαν να στραφούν στην ειρήνη παρά στον πόλεμο.

Γ2. α) ἐγκαλοῖεν, θᾶπτον, ὑμετέραν, σημανεῖ, τετράφθαι.

Γ2. β) ἐβούλετο καὶ ὑπομνήσεις ποιήσασθαι τῷ πρεσβυτέρῳ οὐ ᾗδει/ ᾗδεν.

Γ3. α) ὡς ἦσθοντο τῶν λόγων: δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική

καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς περιτητέα ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους εἶναι, τῶν μὲν ἐγκλημάτων πέρι μηδὲν ἀπολογησομένους, δηλῶσαι δὲ περὶ τοῦ παντός: κύρια πρόταση

ὧν αἱ πόλεις ἐνεκάλουν: δευτερεύουσα αναφορική ονοματική

ὡς οὐ ταχέως...εἶη: δευτερεύουσα ονοματική ειδική

ἀλλ' (ὡς) ἐν πλείονι σκεπτέον (εἶη): δευτερεύουσα ονοματική ειδική

Γ3. β) Εκφέρεται με ευκτική του πλαγίου λόγου γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (ἐβούλοντο) και δηλώνει υποκειμενική κρίση – αβέβαιη γνώμη.

Γ3. γ) τῶν ἐγκλημάτων πέρι = εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αναφοράς στο ἀπολογησομένους

ἀπολογησομένους = τελική επιρρηματική μτχ. συνημμένη στο αὐτοὺς που εννοείται

ὧν = αντικείμενο του ἐνεκάλουν από ἑλξη του αναφορικού από το πέρι ἐγκλημάτων ἃ αἱ πόλεις ἐνεκάλουν.

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΤΩΝ
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΚΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

www.floropoulos.gr